

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย วัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก” ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของจังหวัดตาก เรื่องราวของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย และประเพณีสรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตลอดจนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประเพณีสรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ซึ่งข้อมูลที่ได้ก็นำมาประมวลข้อมูลจากทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย และประเพณีสรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของงานประเพณีและนักวิชาการไม่จำกัดจำนวน และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบจงใจ ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

บริบททางประวัติศาสตร์ของจังหวัดตาก เรื่องราวของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

เมืองตากมีความสำคัญในหลายด้านด้วยกัน ได้แก่ ในสมัยโบราณเมืองตากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายแดน ได้รับการเผยแพร่วัฒนธรรมจากอินเดียเข้ามาสู่ประเทศไทยอีกทางหนึ่ง เป็นเมืองหน้าด่านสำหรับการทำศึกสงครามกับพม่า(พม่าใช้เป็นเส้นทางเดินทัพ)ในหลายๆเหตุการณ์ รวมไปถึงเป็นที่ชุมนุมกำลังทัพที่เมืองตากสำหรับยกไปตีเชียงใหม่ในอดีต ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นอกจากนี้เมืองตากยังเป็นศูนย์กลางในการติดต่อค้าขาย

ในหลายๆสมัย อาทิ เชียงใหม่กับปากน้ำโพ มีการคมนาคมทางเรือระหว่างคนไทยกับมอญ อีกทั้งในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างเชียงใหม่ นครสวรรค์ และกรุงเทพฯ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าจากหลายแห่งในช่วงที่คมนาคมทางบกยังไม่สะดวก จนกระทั่งในสมัยวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ประกาศใช้ระเบียบปรับปรุงกระทรวงใหม่และโปรดให้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพมารับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงปรับปรุงงานของกระทรวงหลายอย่าง รวมไปถึงการรวมการปกครองหัวเมืองไว้ในกระทรวงมหาดไทย ใช้ระบบการปกครองแบบเทศาภิบาล เป็นการปกครองส่วนภูมิภาค โดยจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น จัดรูปแบบการปกครองบ้านเมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ขึ้นเมื่อพ.ศ. 2441 โดยมณฑลมีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครองขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเจ้าเมืองไม่มีอำนาจในการปกครอง

พ.ศ. 2458 สยามมีมณฑลอยู่ด้วยกัน 19 แห่งครอบคลุม 72 เมือง ทั้งนี้การเกิดการยุบมณฑลรวมกับอันเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ ภายหลังจึงเหลือ 14 มณฑล เมืองตากอยู่ในมณฑลนครสวรรค์ ความสำคัญของมณฑลนครสวรรค์ คือเป็นศูนย์กลางการค้าในอดีต เพราะบริเวณปากน้ำโพ มีสภาพเป็นแหล่งชุมนุมเรือค้าข้าวที่ใหญ่รองมาจากกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างนครสวรรค์กับหัวเมืองทางเหนือ เช่น กำแพงเพชร ตาก เชียงใหม่ เป็นต้น ใช้การคมนาคมทางน้ำ โดยการใช้เรือในการบรรทุกสินค้ามาขาย และบรรทุกเอาสินค้ากลับไปขายด้วย เช่น ข้าว เกลือ เป็นต้น

ต่อมาในพ.ศ. 2475 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ อีกทั้งในเวลาต่อมามีเส้นทางรถไฟสายเหนือไปถึงเชียงใหม่ ทำให้การคมนาคมทางน้ำลดลง ด้วยเหตุนี้มณฑลนครสวรรค์จึงถูกยุบเข้าไปไว้ในการปกครองของมณฑลอยุธยา ยกเว้นตากและกำแพงเพชรยกขึ้นไปอยู่ในปกครองของมณฑลพิษณุโลก จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทำการเปลี่ยนจากมณฑลมาเป็นจังหวัด เมืองตากจึงกลายเป็นจังหวัดตากตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

อำเภอสามเงา หนึ่งในอำเภอของจังหวัดตากที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ในด้านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษยาวนานถึงร้อยกว่าปีก่อนที่จะเป็นอำเภอสามเงานั้น แต่เดิมเป็นกิ่งอำเภอท่าปู ในปี พ.ศ. 2460 ต่อมาได้ยกฐานะเป็นอำเภอสามเงา ในปี พ.ศ. 2501 อำเภอสามเงาเป็นสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งน้ำที่มีอยู่ด้วยกันหลายแห่งซึ่งทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านล้วนแล้วแต่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในหลายๆด้าน ส่งผลให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และมีความผูกพันกับธรรมชาติ สะท้อนออกมาผ่านความเชื่อ ความคิด และพฤติกรรมที่แสดงออกมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาวอำเภอสามเงาในเวลาต่อมา ทั้งนี้ในอำเภอสามเงาส่วนใหญ่วัฒนธรรมจะได้รับ

การสืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ในอดีตนั้นเคยอาศัยอยู่ตำบลบ้านนาหรือบริเวณเหนือเขื่อนภูมิพลในปัจจุบัน ซึ่งชาวบ้านที่อพยพมาจากตำบลบ้านนาก็ได้นำแนวคิด วิธีการดำรงชีวิตรวมถึงวัฒนธรรมมาเผยแพร่ในตำบล สามเงา ทำให้วัฒนธรรม ประเพณี คล้ายคลึงกับภาคเหนือตอนบน (ลำปาง , เชียงใหม่) ปัจจุบันชาวอำเภอสามเงาได้ให้การยอมรับว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งดีงาม และชาวบ้านได้ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีในทุกๆ ปี โดยได้รับความร่วมมือจากทางชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ที่ให้การสนับสนุน ทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีได้อยู่จนมาถึงทุกวันนี้ วัฒนธรรมในอำเภอสามเงาซึ่งมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วรรณกรรม รวมไปถึงการสืบทอดด้วย โดยในภาพรวมแล้ววิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของชาวบ้านจะผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความหลากหลายทางความเชื่อ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ความรัก ความสามัคคีกันที่ได้จากการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งรวมไปถึงการเข้าร่วมในประเพณีพิธีกรรมต่างๆอีกด้วย ทั้งนี้มีประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย วัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เป็นประเพณีเก่าแก่และมีคุณค่าที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย และประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ตลอดจนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยในปัจจุบัน

วัดพระบรมธาตุแก่งสร้อยตั้งอยู่บนบนยอดภูเขาในอ่างเก็บน้ำที่ 3 ของเหนือเขื่อนภูมิพล ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยอยู่ห่างจากเขื่อนภูมิพล 70 กิโลเมตร แต่เดิมเมื่อยังไม่ได้สร้างเขื่อนภูมิพลวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อยได้ขึ้นกับตำบลมีดกา อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จนกระทั่งภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพลแล้วได้มาขึ้นกับตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตากจนมาถึงปัจจุบัน เส้นทางการเดินทางมายังวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย มีเพียงเส้นทางน้ำโดยการใช้เรือหรือล่องแพเท่านั้น

ประวัติความเป็นมาของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลก กัณฑ์ที่ 8 ได้ถูกบันทึกไว้ในเอกสารโบราณ เป็นภาษาล้านนา และถูกนำมาแปลเป็นภาษาไทย โดยมีความว่า หลังจากที่เสด็จพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดเวไนยสัตว์ที่เมืองแพร่แล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จต่อไปอีก 12 โยชน์จนถึงบ้านลัวะแห่งหนึ่ง อยู่ในเขตแดนเมืองหงสาวดีข้างแม่น้ำระมิงค์(แม่น้ำปิง) ทางฝั่งตะวันตกของหมู่บ้านมีการติดต่อค้าขายกันเสมอ พระพุทธองค์ได้ประทับอยู่เหนือคอยลูกหนึ่ง ซึ่งเป็นคอยเล็กๆ ทางด้านใต้และด้านเหนือของคอยเป็นห้วยล้อมอยู่ ส่วนด้านทิศตะวันตกเป็นบ้านของลัวะ พระพุทธเจ้าประทับนั่งใกล้ไม่ขุนต้นหนึ่ง ใหญ่ 8 กำมือ สูง 12 ศอก ในขณะนั้นเองมีชาวลัวะคนหนึ่ง

ไปหาของป่ากลับมา ระหว่างทางก็พบพระพุทธเจ้า ชาวฉัฏฐะรู้สึกลึกลืนดีเป็นอย่างมาก เขาจึงเอาหมากขุน (ผลไม้ประเภทส้มเกลี้ยง แต่เปลือกหนาขลุขลุจะมีรสหวานเปรี้ยวปนกัน) 1 ผล ใหญ่ 8 กำมือ มาถวาย แก่พระพุทธองค์พร้อมกับน้ำผึ้ง พระพุทธองค์รับและทรงเสวยแล้วตรัสว่า “สถานที่นี้ควรตั้งศาสนา” ตัดแล้วก็ทรงพยากรณ์ว่า “ที่นี่ต่อไปภายภาคหน้าจะได้ชื่อว่าเมืองท่าสร้อย” หลังจากนั้นพระอรหันต์ และพระเจ้าอโศกราช ก็กราบทูลขอพระเกศาธาตุ พระพุทธองค์ก็ทรงลูบพระอุตม์กศีรษะทรงได้พระ เกศาธาตุหนึ่งองค์ ทรงมอบให้แก่พระอรหันต์และพระเจ้าอโศกราช แล้วบรรจุในผอบทองคำใหญ่ 8 กำมือ ฉัฏฐะทั้งหลายก็ขุดอุโมงค์ลึก 120 สอก อัญเชิญพระเกศาธาตุบรรจุไว้ พระอินทร์ทรงเนรมิต ยนตร์จักรผันป้องกันไว้แล้วกลบถมเสียเป็นอันดี พระพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งพระอรหันต์และพระเจ้า อโศกราชว่า “เมื่อตลาคคปรินิพานไปแล้ว ท่านทั้งหลายจงนำเอาธาตุกระดูกแขนข้างซ้ายของตลาคค มาบรรจุไว้ที่นี่เถิด

โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เมืองสร้อยก็ถูกสร้างขึ้น โดยสันนิษฐานว่าสร้าง ขึ้นในสมัยเมืองสร้อยน่าจะสร้างราวๆนครทริภุญไชยและนครเงินยาง ครอบครองโดยละว้า เมือง สร้อยมีเจ้าผู้ครองนครมานานหลายชั่วอายุคน จนกระทั่งมาถึงเจ้าเมืององค์สุดท้ายของเมืองสร้อยมี พระนามว่า พญาอุตตุม ซึ่งเมืองสร้อยมีอาณาเขตกว้างขวางประกอบด้วยหมู่บ้านต่างๆ เป็นจำนวน มาก ได้แก่หมู่บ้านตามลำน้ำแม่ตื่น บ้านก่องขาด บ้านท่าก่อง บ้านอุมวาบ บ้านหินลาด บ้านนาไฮ บ้านสุมหลวง เป็นต้น ในลำน้ำปิง เช่น บ้านทุ่งจ๊ะ บ้านหนองแสง บ้านดินแดง ทว่าในปัจจุบันหมู่บ้าน ต่างๆเหล่านี้ได้จมอยู่ใต้น้ำบริเวณเหนือเขื่อนภูมิพลแล้ว ยกเว้นบางหมู่บ้านที่ชาวบ้านได้อพยพขึ้นมา อาศัยอยู่บนยอดภูเขาโดยใช้ชื่อหมู่บ้านเดิม ได้แก่ หมู่บ้านหินลาด หมู่บ้านนาไฮ หมู่บ้าน โสมง และ หมู่บ้านอุมวาบ นอกจากนี้ก็มีเอกสารโบราณที่มีอายุกว่า 500 ปี เป็นคัมภีร์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ของวัดในเมืองท่าสร้อย ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เก่าที่สุดในประเทศไทย ปัจจุบันได้เก็บรักษาอยู่วัดไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอไหล่หิน จังหวัดลำปาง และหอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนสาเหตุที่ขนย้ายคัมภีร์ออกมาไว้ในสถานที่ดังกล่าว เนื่องมาจากบริเวณสถานที่ดังกล่าวกำลังจะจม อยู่ใต้น้ำของเขื่อนภูมิพล

จากการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย (เกศสร้อย) ส่วนหนึ่งได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ ซึ่งได้รวบรวมคัดลอกมาจากตำนานภาษาลานนาที่ได้มาจาก ถ้ำเสือ รวมถึงการรวบรวมประวัติการบูรณะ ครั้งที่ 1 โดยครูบาเจ้าชัยลังกา และครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา อีกทั้งการบูรณะครั้งที่ 2 โดยครูบาเจ้าชัยยะวงศาพัฒนา วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของวัดอีกส่วนหนึ่งได้มาจากหลักฐานทาง โบราณคดี โดยกรมศิลปากรได้ขุดค้นตามที่มีบันทึกของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเมื่อเดือน

กันยายน พ.ศ. 2502 ได้ถูกค้นพบโบราณสถาน ได้แก่ วัด โดยส่วนใหญ่เหลือเพียงซุ้มประตู, เจดีย์เก่า และโบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ คลับเงิน ถ้วยลายเขียวพร้อมพระธาตุ เป็นต้น ทั้งนี้จะมีการสำรวจอีกครั้งหนึ่ง

วัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย มีประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยนี้ องค์ประกอบสำคัญอยู่ที่พระบรมธาตุ หรือเจดีย์ ซึ่งเจดีย์ในพระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นมาหลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน บรรดาเจดีย์ต่างๆจึงนิยมสร้างขึ้นและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในทางพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อจรจรโลงและสืบทอดหรือเกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น โดยเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า หรืออัฐิธาตุของพระอรหันต์สาวกต่างๆ ซึ่งเรียกว่า ธาตุเจดีย์ เมื่อมีการสร้างเจดีย์หรือพระธาตุขึ้นไว้ในส่วนต่างๆ ของประเทศเพื่อเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชน จึงเกิดมีประเพณีการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดของตนขึ้น ซึ่งมีปราชญ์ล้านนาโบราณ ได้สร้างค่านิยมและกำหนดให้มีประเพณีบูชาพระธาตุประจำปีเกิดของคนเอาไว้ (ประเพณีขึ้นพระธาตุล้านนา) เรียกว่า “การบูชา” หรือการไปไหว้พระธาตุประจำปีเกิดในทุกๆปีจนกลายเป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชนประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุหรือเรียกว่า ประเพณีขึ้นธาตุจัดขึ้นในทุกปี ซึ่งในเดือน 8 (เหนือ) มีการจัดประเพณีขึ้นพระธาตุตรงกับเดือน 6 ภาคกลางหรือเดือน พฤษภาคม วันเดือน 8 เพ็ญ(เหนือ) เป็นวันที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นวันที่พระพุทธเจ้า ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน โดยชาวพุทธทั่วโลกทำพิธีรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ โดยการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์และรักษาศีล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมกันทั่วไป

ประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยเป็นความเชื่อถือกันมาแต่โบราณกาลว่าเป็นสิ่งที่ดีงามที่พึงกระทำ เพื่อความสงบสุข หรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยประเพณีจะประกอบไปด้วย เจ้าพิธี ผู้ร่วมพิธี กรรมวิธี และอุปกรณ์ โดยแต่ละชั้นตอนก็มีวิธีการปฏิบัติต่างๆกันไปตามความเชื่อ ซึ่งในการจัดงานจะมีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยในปัจจุบัน ได้แก่ ชุมชนบ้านจัดสรร ตำบลสามเงา, ชุมชนท่าปู่ตะวันตก ตำบลย่านรี, ชุมชนสันป่าเปี้ยว, หมู่บ้านอุมวาว หมู่บ้านหินลาด-นาไฮ และหมู่บ้านโสมง ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ทั้งนี้งานประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญ ได้แก่ คุณค่าทางด้านศาสนาและความเชื่อ คุณค่าทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คุณค่าทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และชุมชนกับวัด คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านประเพณีและคุณค่าทางเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่าประเพณีมีคุณค่าในด้านจิตใจที่เป็นพุทธศาสนิกชน และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนและธุรกิจที่เกี่ยวข้องด้วย

ปัญหาของงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย

ในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ได้ประสบปัญหาการขาดแคลนผู้สืบทอดปัจจุบันคนรุ่นหลังเริ่มไม่ทราบถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่สำคัญในอดีต ซึ่งรวมไปถึงการให้ความสำคัญ และคุณค่าของพระบรมธาตุแก่งสร้อยที่ในอดีตเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญของบรรพบุรุษ ทำให้ประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาอาจจะเกิดการขาดความต่อเนื่องในการสืบทอดแล้วเกิดสูญหายไปในอนาคต นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการเดินทางและสภาพอากาศ ซึ่งการเดินทางไปยังวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อยค่อนข้างลำบากจากสภาพอากาศ ในขณะที่งานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยก็ยังคงจัดขึ้นทุกปี ทางวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อยจึงมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของช่วงเวลาในการจัดงานจากเดือนพฤษภาคม เป็นเดือนเมษายน เนื่องจากเดือนพฤษภาคมเป็นช่วงหน้าฝน ทำให้มีพายุ หรือฝน ซึ่งทำให้เดินทางไม่สะดวกและอาจเกิดอันตรายกับเรือขนาดเล็กได้ ดังนั้นการจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยจะอยู่ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ส่วนปัญหาเรื่องรูปแบบของงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย อีกทั้งสืบเนื่องมาจากปัญหาเรื่องการเดินทางและสภาพอากาศ ส่งผลให้รูปแบบของงานประเพณีฯ อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม ประชาชนเข้าร่วมงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยมีจำนวนลดลงจากในอดีต และการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในท้องถิ่นลดลง ดังนั้นการที่จะจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถอนุรักษ์รักษาคุณค่าและสืบทอดประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยดังกล่าวให้ดำรงคงอยู่ในสังคมต่อไป ผู้ศึกษาจึงได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย อำเภอสามเงา จังหวัดตากไว้ในส่วนต่อไป

แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ผลของการศึกษา ผู้ศึกษามีความเห็นที่จะเสนอแนวทางของการจัดการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เพื่อให้สามารถรักษาคุณค่าและการสืบทอดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยให้ดำรงคงอยู่สืบไป ซึ่งมีแนวทางของการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ดังนี้

1. การจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

1.1 การดำเนินงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยในภาคประชาชน

ในอดีตการจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยจะมีประชาชนจากชุมชนต่างๆเดินทางมาร่วมงานในปริมาณมาก แต่ปัจจุบันการเข้ามามีส่วนร่วมในงานของประชาชนลดลง เนื่องจากประชาชนในชุมชนให้ความสนใจในประเพณีนี้น้อยลง ทำให้มีผู้เข้าร่วมงานลดลงจากอดีต ดังนั้นควรจะมีกระบวนการวิธีการในการจัดการอย่างเป็นขั้นตอน และที่สำคัญการหลอมความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของทุกภาคส่วน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการจัดการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน มีขอบข่ายและกรอบในการจัดการที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมสามารถปฏิบัติได้จริง โดยมีคณะกรรมการอำนวยการจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้านจัดสรร ผู้ใหญ่บ้านสันป่าเป๋ย ผู้ใหญ่บ้านหินลาดนาไฮ กำนันตำบลบ้านนา ผู้อาวุโส เยาวชน ชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ ผู้แทนจากสถานศึกษา ผู้แทนจากหน่วยงานราชการและเอกชน ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องที่อยู่ภายในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน โดยการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ และให้คำปรึกษาแนะนำ อำนวยความสะดวก ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้เป็นไปด้วยความราบรื่น ประสานงานให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและร่วมกิจกรรมงานประเพณีฯ เพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีฯ ให้ยั่งยืนสืบไป

1.2 การสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในท้องถิ่น

การจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยในอดีตจะมีบุคคลหน่วยงาน องค์กรในพื้นที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ แต่ปัจจุบันการสนับสนุนลดลง เนื่องจากประชาชนในชุมชน หน่วยงาน องค์กรในพื้นที่ให้ความสนใจในประเพณีนี้น้อยลง ด้วยเหตุนี้เพื่อให้สามารถอนุรักษ์รักษาประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยไว้ รูปแบบของงานประเพณีอาจเปลี่ยนแปลงไป ในลักษณะที่เป็นงาน (Event) ทางวัฒนธรรม โดยการเพิ่มกิจกรรมอื่นๆที่น่าสนใจเข้าไปในงานด้วย เช่น การประกวดร้องเพลง การประกวดขบวนเรือ และอื่นๆ ตามข้อมูล Cultural DNA ของคนไทยนั้น ประกอบด้วย 5 Fs ได้แก่ Fun ความสนุก Flexible ความยืดหยุ่น Friendly ความเป็นมิตร Flavoring ความมีรสชาติ Fulfilling การเต็มทีกับชีวิต ซึ่งนำไปสู่ 5 F Model ซึ่งหนึ่งใน 5 F Model คือ Festivals เพราะคนไทยมีความสุข จึงมีเทศกาลต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น ซึ่งในกิจกรรมเหล่านี้อาจขอให้หน่วยงานทั้งภาคเอกชนและส่วนราชการในท้องถิ่นช่วยให้การสนับสนุนและรับผิดชอบดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็มี

หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนอยู่แล้ว ได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบลสามเงา โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เขื่อนภูมิพล ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสามเงา องค์การบริหารส่วนจังหวัดตาก องค์การบริหาร ส่วนตำบลบ้านนา ดังนั้นเพื่อให้มีกิจกรรมส่งเสริมทางวัฒนธรรม และกิจกรรมเสริมในงานประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย เพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น คณะกรรมการอำนวยการฯ จึงควรมี การประสานงานให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะสำนักงานเทศบาล ตำบลสามเงา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เขื่อนภูมิพล ชุมชนชาวเรือแพเขื่อนภูมิพล องค์การ บริหารส่วนตำบลบ้านนา ตลอดจนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ รวมไปถึงองค์กรเอกชน เช่น ชุมชน ชาวเรือแพเขื่อนภูมิพล ได้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆต่อไป

2. รูปแบบของงานประเพณีสรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย

การจัดงานประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยในปัจจุบัน มีรูปแบบที่ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ช่วงเวลาในการจัดงานจากเดือนพฤษภาคม เป็นเดือนเมษายน เนื่องจาก เดือนพฤษภาคมเป็นช่วงหน้าฝน ทำให้มีพายุ หรือฝน ซึ่งทำให้เดินทางไม่สะดวกและอาจเกิดอันตราย กับเรือขนาดเล็กได้ ดังนั้นการจัดงานประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยจะอยู่ในช่วงเดือน เมษายนของทุกปี นอกจากนี้แล้วขั้นตอนบางอย่างของพิธีกรรมก็เปลี่ยนไป เช่น การสรงน้ำพระบรม ธาตุแก่งสร้อยจะสรงน้ำพระบรมธาตุในช่วงเช้า แต่ปัจจุบัน ได้จัดขั้นตอนการสรงน้ำพระบรมธาตุแก่ง สร้อยในช่วงกลางคืนหลังจากห่มผ้าบรมธาตุและทำพิธีกรรมทางศาสนาแล้วเสร็จ เนื่องจากหลีกเลี่ยง จากสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว แต่เพื่อให้การอนุรักษ์รักษาคูณค่าของประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุ แก่งสร้อยได้ดำรงอยู่สืบไป จำเป็นต้องรักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของงานประเพณี สรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยให้เหมือนเดิมมากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ในตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก และควรมีการจัดกิจกรรม เพื่อรักษารูปแบบของประเพณี ดังเดิมไว้

2.1 รูปแบบของประเพณีสรงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยภายในวัด

ให้เหมือนเดิมมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกสืบทอดมาของชาวตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยควรมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

2.1.1 อนุรักษ์รักษาองค์ประกอบของผ้าห่มพระบรมธาตุ ตุ้ง ตั้น เงิน ตันไทยธรรมที่นำมาร่วมงานประเพณีฯให้เป็นไปตามรูปแบบเดิม

2.1.2 ศึกษารูปแบบของการค่าวพื้นบ้านล้านนา เรื่อง ตำนานพระธาตุแก่งสร้อย ไว้เป็นส่วนหนึ่งในงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย เนื่องจากค่าวพื้นบ้านล้านนา เรื่อง ตำนานพระธาตุแก่งสร้อย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของงานประเพณีฯ

2.1.3 ในส่วนของการจัดประเพณีพิธีกรรมในการห่มพระบรมธาตุและการสงน้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย ควรศึกษารูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมการสวดมนต์ตั้ง (พระปริตร) 7 ตำนาน, 12 ตำนาน ซึ่งเกี่ยวกับองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2.1.4 ศึกษารูปแบบของพิธีการในการกวนข้าวรูปยาสา และการถวายข้าวรูปยาสา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย เนื่องจากเป็นอาหารทรงนางสุชาดาถวายพระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ อีกทั้งเป็นกุศโลบายในการไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิต

2.2 กิจกรรมเสริมงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย

เพื่อให้การดำเนินงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยให้เกิดความน่าสนใจและเชิญชวนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเสริม เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย โดยได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการร่วมสนับสนุนพร้อมดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

2.2.1 กิจกรรมการแข่งขันบั้งไฟดอก

2.2.2 โครงการจัดงานสืบสานประเพณีวัฒนธรรมตามรอยบ้านนา

2.2.3 กิจกรรมการประกวดขบวนเรือแห่ในงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย

2.2.4 กิจกรรมยกย่องผู้อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมดีเด่น

3. กิจกรรมเสริมอื่นๆ คือ การเผยแพร่ให้ความรู้กับเยาวชนในท้องถิ่น ให้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของงานประเพณีของท้องถิ่นตน

เพื่อให้การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยบรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องมีกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมในช่วงเวลาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมและหน่วยงานที่สนับสนุนและรับผิดชอบดำเนินการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมโครงการเล่าขานตำนานเรา(มักคุเทศน์น้อย), การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในหลักสูตร 360 องศาปัญญาไทย,

กิจกรรมการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย, การจัดกิจกรรม “โครงการพี่สอนน้อง”, กิจกรรมแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน และกิจกรรมตามรอยครูบา 5 ครูบา แห่งล้านนา ซึ่งกิจกรรมเสริมเหล่านี้มีส่วนในการการเผยแพร่ให้ความรู้กับเยาวชนในท้องถิ่นให้เรียนรู้ และเห็นคุณค่าของงานประเพณีของท้องถิ่นตน

6.2 อภิปรายผล

แนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางที่ผู้ศึกษาคาดว่าจะเป็นแนวทางการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรม แนวคิดการอนุรักษ์ วัฒนธรรมพื้นบ้าน และแนวความคิดมีส่วนร่วมของประชาชน ดังรายละเอียดของแนวคิดทฤษฎีที่ผู้ศึกษานำเสนอไว้ในบทที่ 2 ศึกษา พร้อมด้วยงานวิจัย ได้อภิปรายดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อชุมชนในอำเภอสามเงาเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีไว้ ชุมชนในตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา ทั้งนี้ชุมชนก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมที่ยึดถือสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนยังคงยึดมั่นในพระพุทธศาสนา วัดพระบรมธาตุแก่งสร้อยเป็นศูนย์กลางความศรัทธา ความเชื่อและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ของคนในชุมชน อีกทั้งชาวบ้านในชุมชนยังมีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างดีผลการศึกษาได้สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรม การสืบทอดมีความสำคัญมากต่อการดำรงหรือคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา เมื่อมีกระบวนการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้แต่ไม่ถ่ายทอดให้ผู้อื่นก็จะไม่เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังนั้นการสืบทอดจึงเป็นการที่คนรุ่นหนึ่ง สร้างสรรค์ สิ่งสม และถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถ ตลอดจนผลิตผลจากความรู้ ความคิดนั้นๆ ต่อไปยังคนรุ่นหนึ่งเพื่อความต่อเนื่องและเจริญก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์ สำหรับรูปแบบและวิธีการสืบทอดวัฒนธรรม ได้แบ่งวิธีการสืบทอดออกเป็น 3 วิธี คือ การสืบทอดโดยวิธีการให้การศึกษา เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสื่อมวลชน สถาบันอื่นๆ องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นนั้นๆ ต่อมาเป็นการสืบทอดโดยวิธีการอนุรักษ์เพื่อ รักษาคุณค่าของประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย อีกทั้งในผลการศึกษาพบว่า ประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย มีความเป็นอัตลักษณ์ในอำเภอสามเงา ทางภาคส่วนต่างๆ ในอำเภอสามเงาก็ได้มีส่วนร่วมใน การรักษา ศึกษา วิจัย และรวบรวมข้อมูลไว้ นับว่าเป็นการอนุรักษ์ ประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยทำให้ทราบถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณี มีการพัฒนารูปแบบที่หลากหลายให้เกิดประโยชน์และเพิ่มมูลค่า

ได้รวมไปถึงการเผยแพร่ไปยังสื่อต่างๆในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้านมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมความเจริญรุ่งเรืองหรือความก้าวหน้าของสังคม จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นดังนั้นวัฒนธรรมพื้นบ้านสมควรที่จะสงวนรักษา ศึกษา วิจัย และรวบรวมไว้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เรียกว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนการสืบทอดโดยวิธีส่งเสริมและเผยแพร่ ดังนั้น การสืบทอดประเพณีขึ้นพระบรมธาตุแก่งสร้อยที่มีการปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงชนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

จากการศึกษาพบว่า การจัดงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย ตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เพื่อให้สามารถรักษาคุณค่าและสืบทอดงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยให้ดำรงคงอยู่สืบไป ควรใช้วิธีการ “การจัดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม” ด้วยเหตุผลและหลักการที่ว่าประชาชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความผูกพัน และมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นกับงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยและประเพณีอื่นๆในท้องถิ่น ซึ่งได้สนับสนุนแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

การจัดงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยให้เกิดความเหมาะสม สามารถรักษาคุณค่าและสืบทอดประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยให้ดำรงคงอยู่ต่อไปนั้น ภาคประชาคมซึ่งประกอบไปด้วย ทุกภาคส่วนในสังคม กล่าวคือ ประชาชน หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน รวมไปถึงกลุ่ม องค์กร ชุมชนที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการจัดการด้วยโดยรักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุให้เป็นแบบดั้งเดิม ทั้งนี้สภาพสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมในช่วงเวลาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย โดยมีหลายภาคส่วนเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดชินวัฒน์ เปี้ยจันทร์ตา ว่า ภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างสำคัญในฐานะเจ้าของมรดกวัฒนธรรม ซึ่งวิธีการจัดการจำเป็นที่ทุกภาคส่วนในสังคมหรือภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยทั้งประชาชน หน่วยงานภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ นอกจากนี้รูปแบบของประเพณีงานบุญสลากข้อมต้องอนุรักษ์รักษารูปแบบขององค์ประกอบและพิธีการของงานประเพณีให้เป็นแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยองไว้ แต่อาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามสภาพสังคมและ

วัฒนธรรม โดยให้มีกิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความน่าสนใจและเรียกร้องให้ผู้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมมากขึ้น

งานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย มีจุดประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านช่วยกันรักษาเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับพระบรมธาตุแก่งสร้อย และประวัติความเป็นมาของเมืองสร้อย ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อชาวบ้านรู้ถึงความเป็นมา ความสำคัญ ความเชื่อต่างๆ ที่อยู่ในประเพณีก็จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงจุดประสงค์ของประเพณีมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีอย่างจริงจัง มีกลุ่มองค์กรภายในอำเภอสามเงาที่ได้ให้ความสำคัญกับประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยโดยมีการจัดงานประเพณีขึ้นทุกปี ส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน ซึ่งการจัดงานวัฒนธรรมขึ้นท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อย ซึ่งต้องมีการวางแผนจากหน่วยงานในระยะยาว การกำหนดรูปแบบ วิธีการต่างๆ จะทำให้ประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยเป็นที่รู้จักของคนในท้องถิ่นมากขึ้น ได้สอดคล้องกับแนวคิด พัทธนันท์ ภูกาบิน และคณะ ว่าประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจันมีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้เกิดจิตสำนึกและเห็นความสำคัญของแม่น้ำจัน ขณะเดียวกันยังมีบทบาทต่อการเสริมสร้างความมั่นใจของประชาชนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและยังส่งผลทำให้เศรษฐกิจในตำบลดีขึ้นด้วย และยังมีบทบาทต่อขบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมด้านการรักษาประเพณีของตำบลอีกด้วย นอกจากนี้การศึกษาพบว่าประเพณีดังกล่าวยังมีบทบาทต่อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์แม่น้ำจัน จึงทำให้เกิดการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ และประชาชนในท้องถิ่น ผลที่ตามมาคือ ทำให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ประชาชนเข้าร่วมประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจันเนื่องจากเป็นประเพณีของตำบลที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน หรือการประสานเครือข่ายวัฒนธรรมให้ เข้ามาบริหารจัดการโครงการด้านวัฒนธรรมเอง ส่วนก้าวที่สองนี้จะเป็นการขยับเข้ามามีส่วนร่วมด้านพลังปัญญา ด้วยการร่วมคิด ร่วมทบทวน ร่วมไตร่ตรอง ซึ่งการดำเนินงานประเพณีสืบชะตาแม่น้ำจันในครั้งนี้วัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สถาบันการศึกษาในอำเภอสามเงาเป็นสถาบันที่เน้นให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเข้าร่วมการจัดงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุแก่งสร้อยในรูปแบบต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการที่ทางสถาบันการศึกษาในอำเภอสามเงา เช่น โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสามเงา โรงเรียนหินลาดนาไฮ ฯลฯ ได้ให้

เด็กนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้น เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรักบ้านเกิด และภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยัง ทำให้เด็กก็จะไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยสถาบันการศึกษาได้มีวางแผนในเรื่องของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งการเรียนรู้อาจจะไม่ได้อยู่ในสถาบันการศึกษาเพียงอย่างเดียว จึงได้เกิดการนำนักเรียนไปเรียนรู้สิ่งต่างๆภายนอกโรงเรียนหรือการให้เด็กนักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน วัด และสถานที่ต่างๆภายในท้องถิ่น นอกจากนี้โดยทางกลุ่มองค์กรในอำเภอสามเงาได้ใช้สถาบันสื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย หรือสื่อสังคมออนไลน์ ในสังคมปัจจุบันนี้ สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต และมีบทบาทโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเยาวชน โดยปัจจุบันพบว่าเยาวชนกลายเป็นช่วงวัยที่มีการบริโภคสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด สื่อสังคมออนไลน์ คือ เว็บไซต์ที่บุคคลบนโลกนี้สามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้ เช่น Facebook ของวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย หรือ Facebook ของธุรกิจเรือแพที่ท่าเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเหนือเขื่อนภูมิพล ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันสมัย และที่สำคัญทำให้บุคคลอื่นๆสามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและสะดวกในการค้นหาข้อมูลประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยโดยสถาบันสื่อที่กล่าวมาส่วนแล้วแต่เป็นตัวช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อย ให้กับเยาวชนในอำเภอสามเงาและบุคคลภายนอกได้รู้จักประเพณีอีกช่องทางหนึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉรา อุดมศิลป์ ว่าต้องปลูกฝังการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้กับประชาชน และเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยจัดทำโครงการส่งเสริมประชาชนและเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ในส่วนของการประชาสัมพันธ์ คือควรเพิ่มงบประมาณและกระบวนการประชาสัมพันธ์ให้ครบถ้วนในสื่อทุกรูปแบบ และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นประเพณีที่โดดเด่นและเป็นงานประเพณีที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองของจังหวัดพิจิตรให้ประชาชนเกิดความผูกพันว่าประเพณีนี้เป็นประเพณีของพวกเขาและพวกเขาต้องช่วยกันอนุรักษ์ เพื่อที่จะอนุรักษ์ประเพณีนี้คงอยู่สืบไป

6.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนโดยรอบอำเภอสามเงาและวัดพระบรมธาตุแก่งสร้อย ในเขตตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ซึ่งมีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์น้ำพระบรมธาตุแก่งสร้อยอยู่ในพื้นที่อื่นๆด้วย เช่น อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน หรืออำเภอแม่สอด จังหวัด

தாகเป็นต้น ซึ่งผู้ศึกษามีข้อจำกัดในด้านของเวลา ดังนั้นในการทำงานวิจัยในครั้งต่อไป ควรเพิ่มพื้นที่
ดังกล่าวในการศึกษาไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม หลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลการอนุรักษ์
และสืบทอดประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุแก่งสร้อยให้ดำรงอยู่สืบไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved